

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ – ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΤΕΤΑΡΤΗ 3 ΙΟΥΝΙΟΥ 2026
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΘΕΜΑ Α

A1.α.

| Πρόταση | Απάντηση |
|---------|------------|
| 1 | Σωστή |
| 2 | Λανθασμένη |

A1.β.

- i. Η αντωνυμία «αὐτοῖς» αναφέρεται στις φράσεις: «τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι», «τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς», «τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας», «τὰ περὶ τὰς ὀργάς».
- ii. Η αντωνυμία «τούτων» αναφέρεται στη φράση «τὰς ἐνεργείας».

ΘΕΜΑ Β

EST.1993

B1.

Ο Αριστοτέλης στηρίζει την άποψη ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, αλλά αποκτώνται με τον εθισμό, την επανάληψη και την ορθή άσκηση. Πρώτο αποδεικτικό στοιχείο είναι ο ρόλος των νομοθετών στις πόλεις. Οι νομοθέτες, εθίζοντας τους πολίτες σε συγκεκριμένες πράξεις, επιδιώκουν να τους κάνουν αγαθούς. Αν η αρετή ήταν έμφυτη, η νομοθετική και παιδευτική αυτή προσπάθεια θα ήταν περιττή.

Η επιτυχία ή η αποτυχία του νομοθέτη φαίνεται από το αν κατορθώνει να διαμορφώσει πολίτες με χρηστά ήθη. Γι' αυτό και, κατά τον Αριστοτέλη, διαφέρει η αγαθή πολιτεία από τη φαύλη: όχι επειδή η δεύτερη δεν έχει νόμους, αλλά επειδή δεν επιτυγχάνει στον ίδιο βαθμό τον σκοπό της ηθικής διαπαιδαγώγησης των πολιτών.

Στη συνέχεια ο φιλόσοφος διατυπώνει τη θέση ότι κάθε αρετή «γίνεται» και «φθείρεται» από τα ίδια αίτια και με τα ίδια μέσα. Οι ίδιες πράξεις, όταν γίνονται με ορθό τρόπο, οδηγούν στη γένεση και την καλλιέργεια της αρετής· όταν γίνονται με λανθασμένο τρόπο, οδηγούν στη φθορά της και στη δημιουργία της αντίστοιχης κακίας. Επομένως, δεν αρκεί η απλή επανάληψη μιας πράξης· καθοριστική είναι η ποιότητα της άσκησης.

Για να κάνει σαφέστερη τη σκέψη του, ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί αναλογία από τον χώρο των τεχνών. Όπως από το σωστό παίξιμο της κιθάρας γίνονται οι καλοί κιθαριστές και από το κακό παίξιμο οι κακοί, έτσι και από το σωστό χτίσιμο γίνονται οι καλοί οικοδόμοι και από το κακό χτίσιμο οι κακοί. Με τον ίδιο τρόπο, στις ηθικές αρετές, ο άνθρωπος γίνεται δίκαιος, σώφρων ή ανδρείος μόνο αν ασκείται σε αντίστοιχες σωστές πράξεις.

Καθοριστικός είναι και ο ρόλος του δασκάλου. Αν οι άνθρωποι γίνονται εκ φύσεως καλοί ή κακοί, δεν θα χρειαζόταν δάσκαλος να τους καθοδηγήσει. Η ανάγκη της διδασκαλίας αποδεικνύει ότι η αρετή διαμορφώνεται μέσα από την ορθή καθοδήγηση, την άσκηση και τον εθισμό. Άρα, οι ηθικές αρετές είναι επίκτητες και ο άνθρωπος έχει ευθύνη για τη διαμόρφωση του ήθους του.

B2.

Στο κείμενο αναφοράς ο Αριστοτέλης εξετάζει τη δικαιοσύνη στο πεδίο των κοινωνικών σχέσεων. Οι άνθρωποι, ανάλογα με τον τρόπο που συμπεριφέρονται «έν τοις συναλλάγμασι», δηλαδή στις καθημερινές συναλλαγές και σχέσεις τους με τους άλλους, γίνονται δίκαιοι ή άδικοι. Η αρετή, επομένως, δεν είναι αφηρημένη ιδιότητα, αλλά διαμορφώνεται μέσα στην πράξη και μέσα στην κοινωνική συνύπαρξη.

Αντίστοιχα, στο παράλληλο κείμενο του Μ. Σταθόπουλου η δικαιοσύνη και η επιείκεια παρουσιάζονται ως «αρετή προς έτερον». Η δίκαιη στάση δεν περιορίζεται στον χώρο του δικαστηρίου ή στην τυπική εφαρμογή των νόμων, αλλά εκδηλώνεται στην κατανόηση της οπτικής του άλλου, στην ενσυναίσθηση, στη στήριξη του συνανθρώπου και στην εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Κοινό σημείο των δύο κειμένων είναι ότι η δικαιοσύνη έχει κοινωνικό χαρακτήρα. Και στον Αριστοτέλη και στον Σταθόπουλο η δίκαιη συμπεριφορά νοείται πάντοτε σε σχέση με τον άλλον άνθρωπο. Η ηθική ποιότητα του προσώπου δεν κρίνεται απομονωμένα, αλλά μέσα από τις πράξεις του στις προσωπικές, κοινωνικές, επαγγελματικές και πολιτικές σχέσεις.

Η βασική διαφορά είναι ότι ο Αριστοτέλης ενδιαφέρεται κυρίως για τον μηχανισμό με τον οποίο διαμορφώνεται ο χαρακτήρας μέσω του εθισμού στις πράξεις, ενώ ο Σταθόπουλος διευρύνει τη δικαιοσύνη στη σύγχρονη έννοια της επιείκειας, της αλληλεγγύης και της ενεργής στήριξης του άλλου. Και οι δύο όμως καταλήγουν ότι η δικαιοσύνη είναι πράξη κοινωνικής ευθύνης.

B3.

| Πρόταση | Χαρακτηρισμός |
|---------|---------------|
| 1 | Λανθασμένη |
| 2 | Λανθασμένη |
| 3 | Σωστή |
| 4 | Σωστή |
| 5 | Λανθασμένη |

B4.

| Λέξη | Συγγενής λέξη / λέξεις από το κείμενο |
|------------|---|
| ρυπογόνος | γίνονται / γίνεται / γινόμενον / έγινοντο |
| ανάθεση | νομοθέται / νομοθέτου |
| ένδεια | ἔδει / δεῖ |
| ξέφρενος | σώφρονες |
| διάστρεμμα | ἀναστρέφεισθαι |

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΘΕΜΑ Γ

Γ1.

Ποιος λοιπόν θα τολμούσε, αφού έτσι είχαν τα πράγματα, να επιχειρήσει μια τέτοια πράξη; Μου φαίνεται μάλιστα παράδοξο ότι εσείς, στους οποίους έχει ανατεθεί από την πόλη να φροντίζετε πάντοτε τα ιερά ελαιόδεντρα, ούτε μου επιβάλατε ποτέ έως τώρα πρόστιμο με την αιτιολογία ότι εργαζόμουν παράνομα ούτε με οδηγήσατε σε δίκη με την αιτιολογία ότι τα είχα καταστρέψει, ενώ αυτός, που ούτε τυχαίνει να καλλιεργεί κοντά ούτε έχει εκλεγεί επιμελητής ούτε βρίσκεται σε ηλικία ώστε να γνωρίζει για τέτοια ζητήματα, με κατήγγειλε ότι αφανίζω ιερή ελιά από το χωράφι.

Γ2.

Ο ομιλητής επιχειρεί να αποδείξει την αθωότητά του απέναντι στην κατηγορία ότι κατέστρεψε ιερή ελιά. Αρχικά χρησιμοποιεί ένα πολιτικό επιχείρημα: αν ήθελε να παρανομήσει, θα ήταν ευκολότερο να το κάνει την εποχή των Τριάκοντα, όταν η ανομία ήταν μεγαλύτερη. Αφού όμως ούτε τότε διέπραξε τέτοια πράξη, είναι παράλογο να θεωρείται ένοχος τώρα, σε συνθήκες δημοκρατίας.

Έπειτα επικαλείται την κοινή λογική και τα πραγματικά δεδομένα του χώρου. Το κτήμα, σύμφωνα με όσα αναφέρει, δεν είχε άλλα δέντρα, αλλά μόνο τον σηκό μιας ελιάς, όπως ισχυρίζεται ο κατηγορός. Επιπλέον, περιβαλλόταν από δρόμο, υπήρχαν γείτονες και από τις δύο πλευρές και ο χώρος ήταν αφύλακτος και ορατός από παντού. Άρα, θα ήταν εξαιρετικά επικίνδυνο και παράλογο να επιχειρήσει εκεί την καταστροφή μιας ιερής ελιάς.

Τέλος, προβάλλει και θεσμικό επιχείρημα. Οι αρμόδιοι για την εποπτεία των ιερών ελαιόδεντρων δεν του είχαν επιβάλει ποτέ πρόστιμο ούτε τον είχαν παραπέμψει σε δίκη για ανάλογη παράβαση. Αντίθετα, ο κατηγορός του δεν καλλιεργεί κοντά, δεν είναι επιμελητής και δεν έχει την ηλικία ή την εμπειρία ώστε να γνωρίζει τέτοια ζητήματα. Με αυτόν τον τρόπο ο ομιλητής αμφισβητεί την αξιοπιστία της κατηγορίας και ενισχύει την υπερασπιστική του θέση.

Γ3.α.

τούτους δ' οἷ οὔτε γεωργοῦντες ἔγγυς τυγχάνουσιν οὔτ' ἐπιμεληταὶ ἥρημένοι.

Γ3.β.

| Ζητούμενος τύπος | Απάντηση |
|--|------------|
| β' ενικό προστακτικής παθητικού αορίστου του «διαβεβλημένος» | διαβλήθητι |
| απαρέμφατο μέλλοντα του «ἀφανίζειν» | ἀφανιεῖν |
| γ' ενικό ευκτικής ενεστώτα του «φησίν» | φαίη |
| γ' πληθυντικό οριστικής παρατατικού του «περιοικοῦσι» | περιώκουν |

Γ4.α.

| Τύπος | Συντακτικός χαρακτηρισμός |
|---------|---|
| οὔσης | Γενική απόλυτη χρονική μετοχή, με υποκείμενο το «δημοκρατίας». Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο «παρανομεῖν». |
| ἀδικεῖν | Τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «ἐξῆν». |

| | |
|---------------|---|
| ἐμαυτῶ | Δοτική αντικειμενική στο «κακονούστατος». |
| ἐλαῶν | Αντικείμενο στο απαρέμφατο «ἐπιμελεῖσθαι». |
| ὡς ἀφανίσαντα | Επιρρηματική αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής αιτιολογίας, συνημμένη στο εννοούμενο «με». Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας. |
| ἐπιμελητής | Κατηγορούμενο στο υποκείμενο «ὄς», μέσω της μετοχής «ἡρημένος». |

Γ4.β.

Υπόθεση: «εἰ μὴ πάντων ἀνθρώπων ἐμαυτῶ κακονούστατος ἦν» (εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου).

Απόδοση: «πῶς ἂν ... ἐπεχείρησα» (δυνητική οριστική).

Είδος: ο υποθετικός λόγος δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού.

Μετατροπή στο προσδοκώμενο:

«Πῶς δ', ἐὰν μὴ πάντων ἀνθρώπων ἐμαυτῶ κακονούστατος ᾶ, ὑμῶν οὕτως ἐπιμελουμένων ἐκ τούτου τὴν μορίαν ἀφανίζειν ἐπιχειρήσω;»



ΧΡΥΣΗ ΤΟΜΗ